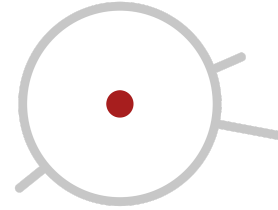

SEMINARIS TEMÀTICS DEL LABORATORI DE TRANSFORMACIÓ EDUCATIVA

APROFUNDIM EN METODOLOGIES INNOVADORES

“Aprentatge cooperatiu”

Héctor Ruiz

International Science Teaching Foundation

Promoure l'aprenentatge actiu en una classe amb més de 20 o 30 alumnes no és una tasca senzilla. Garantir que tots els alumnes pensin sobre el que han d'aprendre per tractar de donar-hi significat, tot fent visible el seu aprenentatge, és tot un repte en una aula plena d'aprenents diversos. De fet, si la recerca en ciències cognitives corrobora que l'aprenentatge depèn dels coneixements previs dels aprenents, de seguida ens poden sorgir dubtes sobre com atendre la diversitat de l'aula d'una forma que resulti productiva.

Contràriament al que un podria pensar d'entrada, la recerca a les aules en general no reflecteix beneficis per al conjunt dels aprenents quan s'implanten mesures que tracten de reduir la diversitat dels grups. Aquestes mesures només acostumen a beneficiar els estudiants més avantatjats, i en canvi actuen en detriment de la resta. No oblidem que per entendre com funciona l'aprenentatge no només cal tenir presents els aspectes cognitius, sinó també els factors emocionals. En qualsevol cas, la recerca educativa assenyala la diversitat, no com un obstacle, sinó com un capital que pot jugar en benefici de tots els aprenents si es gestiona adequadament.

És precisament en aquest aprofitament oportú de la diversitat a l'aula on cobra rellevància el que es coneix com a *mètode d'aprenentatge cooperatiu*. La seva eficàcia està tan ben documentada que la recerca en aquest àmbit ja no se centra a comparar-lo amb altres mètodes que no impliquen la cooperació, sinó a comprendre quins factors el fan més o menys eficaç, o fins i tot, per què de vegades no mostra els seus avantatges. Com diuen els anglesos, «el dimoni es troba en els detalls», i per això és essencial entendre bé què és l'aprenentatge cooperatiu i quins ingredients no hi poden faltar per treure'n el màxim profit a l'aula.

En aquest sentit, primerament cal aclarir en què consisteix l'aprenentatge cooperatiu segons la recerca, sobretot perquè hi ha un malentès força estès en relació amb el que aquest mètode implica. Així doncs, l'aprenentatge cooperatiu no es caracteritza necessàriament per incloure activitats en què els alumnes col·laboren per desenvolupar algun producte, com se sol creure, sinó que en realitat es produeix quan s'implanten dinàmiques en què els alumnes s'ajuden els uns als altres per tal que tots i cadascun d'ells assolixin uns objectius d'aprenentatge determinats.

A partir d'aquesta definició ja podem començar a entendre què fa que l'aprenentatge cooperatiu sigui un mètode eficaç per promoure l'aprenentatge actiu de manera que incideixi en tots els alumnes, i per què precisament s'alimenta de la diversitat a l'aula: perquè davant de qualsevol repte d'aprenentatge sempre hi haurà estudiants que l'assoleixin abans i que estaran en disposició d'ajudar els seus companys a assolir-lo també, amplificant així la tasca del docent. Com veurem, això no només beneficiarà l'aprenentatge dels que reben l'ajuda, sinó també l'aprenentatge dels que la proporcionen.

Però, què cal tenir present per fer viable (i efectiva) una dinàmica com aquesta a l'aula? Segons la recerca, hem de procurar que es compleixin tres premisses. Dues d'elles no resulten gaire complicades, però la tercera implica un canvi important en la cultura de la qualificació.

Aquestes premisses són:

- Els grups d'alumnes que cooperin han de ser diversos pel que fa a les seves habilitats i coneixements inicials respecte als objectius d'aprenentatge.
- L'avaluació de l'assoliment s'ha de fer de manera individual, és a dir, cal que avaluem els coneixements adquirits per cada alumne per separat.
- La qualificació de l'aprofitament ha de ser col·lectiva, és a dir, tots els alumnes del grup rebran la mateixa qualificació tot i que aquesta es fixarà a partir de l'assoliment de cada un d'ells.

En l'aprenentatge cooperatiu no avaluem un producte final, sinó que avaluem l'aprenentatge individual de cada alumne, i aleshores qualifiquem el grup en funció de l'assoliment conjunt. D'aquesta manera incentivem que el focus dels alumnes estigui en l'aprenentatge de tots els membres del grup, i no tant en el fet de lliurar un treball que podria fer-se sense necessitat que tots hi participessin. A més, no oblidem que el fet de realitzar un treball no implica que els alumnes hagin assolit uns aprenentatges si la tasca no els ha obligat a pensar i donar significat al que presumptament aprenien. En qualsevol cas, la qualitat de la tasca no és necessàriament un reflex de l'aprenentatge, i per tant cal avaluar l'aprenentatge en si. En definitiva, hem de procurar no confondre la tasca a dur a terme amb els objectius d'aprenentatge.

És evident que implantar un sistema de qualificació comú per a tot el grup que es basi en l'assoliment particular de cada alumne resulta conflictiu; però es tracta de posar-s'hi i jugar amb certa flexibilitat, si cal buscant fórmules de qualificació intermèdies (individual-col·lectiva) i ampliant els criteris d'avaluació per incloure-hi qüestions actitudinals, entre d'altres. El fet és que en moltes situacions de la vida les «qualificacions» que rep un equip de persones són les mateixes per a totes malgrat que l'assoliment ha estat en mans de cadascuna d'elles (només cal pensar en els trofeus que es guanyen en els esports d'equip).

En fi, com es pot apreciar, els mètodes d'aprenentatge cooperatiu es poden aplicar de moltes maneres i ja sigui mitjançant activitats tan breus com les que es fan durant una classe o en propostes de més llarg termini. Ara bé, per tal que aquests mètodes resultin eficaços cal tenir sempre en ment les tres premisses anteriors. Aquesta eficàcia es traduirà de manera especial en una millora del rendiment mitjà de tot el grup classe, la qual cosa normalment implica una major equitat en els resultats. Afortunadament, aquesta equitat no anirà en detriment dels alumnes més «avançats».

Si bé alguns estudis suggereixen que, en general, els beneficis de l'aprenentatge cooperatiu són més grans en els estudiants més ressagats, múltiples estudis evidencien que els alumnes que solen obtenir bons resultats amb els mètodes no cooperatius no només els mantenen o els milloren, sinó que també milloren la qualitat dels seus aprenentatges, que esdevenen més duradors i transferibles. Això probablement és conseqüència del fet que ensenyar els seus companys és una de les millors maneres de dur a terme aquelles accions que consoliden l'aprenentatge, com practicar l'elaboració i l'evocació. I és que, en realitat, l'aprenentatge cooperatiu és una forma molt efectiva de promoure l'aprenentatge actiu.

Qüestions per a la reflexió:

- 1) El treball per projectes és una de les múltiples maneres en què es pot aplicar l'aprenentatge cooperatiu. Ara bé, què hem de tenir en compte per tal que un projecte realment tregui profit d'aquest mètode tal com el defineixen els investigadors?
- 2) De quines altres maneres podem aplicar l'aprenentatge cooperatiu en el dia a dia a l'aula? I com a dinàmica de treball habitual?
- 3) La idea general sobre com cal qualificar perquè l'aprenentatge cooperatiu incentivi el tipus de comportaments que contribuiran a l'aprenentatge de tots els alumnes pot ser conflictiva. De quina manera podem ajustar-la per fer que resulti més ben rebuda?

4) De vegades l'aprenentatge cooperatiu provoca reaccions de rebuig per part d'alguns alumnes (i les seves famílies), en especial entre aquells que han reeixit treballant individualment. Què podem fer per millorar la seva percepció de l'aprenentatge cooperatiu?

Referències:

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). Making cooperative learning work. *Theory Into Practice*, 38(2), 67-73.

Slavin, R. E. (1991). Are cooperative learning and “untracking” harmful to the gifted? *Educational Leadership*, 48(6), 68-71.

Slavin, R. E. (2013). Cooperative learning and achievement: Theory and research. A: W. M. Reynolds, G. E. Miller i I. B. Weiner (Eds.), *Handbook of psychology* (2a edició, vol. 7, p. 199-212). Hoboken, EUA: Wiley.

Senn, D., & Marzano, R. J. (2015). *Organizing for learning: Classroom techniques to help students interact within small groups*. West Palm Beach, EUA: Learning Sciences International.

Unió Europea
Fons social europeu
L'FSE inverteix en el teu futur

Programa d'orientació i reforç per a l'avanç i suport a l'educació
Programa finançat pel Ministeri d'Educació i Formació Professional i cofinançat pel
Fons Social Europeu, FSE 2014-2020